

Nr 3.

Ankom till riksdagens kansli den 23 september 1919 kl. 2 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om begränsning av tiden för bageri- och konditoriarbete samt en i ämnet väckt motion.

Närvarande: herrar Pettersson i Södertälje, A. C. Lindblad*, von Sydow*, Jespersen*, Lindley, Hult, Johansson i Kälkebo, Johan Nilsson i Malmö, Modig, F. Lindqvist, Jönsson i Kristianstad, Bergström i Bubbetorp, Lindqvist i Kosta, Lindman*, Hagman i Stockholm, Ödström, Sjöström, Persson i Fritorp*, Nilsson i Vibberbo, Thore, Karlsson i Vätö*, Lövgren i Nyborg och Olsson i Kollungeröd*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Genom en den 2 augusti 1919 dagtecknad, till andra särskilda utskottet hänvisad proposition, nr 5, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda utdrag av i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga följande vid propositionen fogade

Förslag

till

Lag

om begränsning av tiden för bageri- och konditoriarbete.

Häriigenom förordnas som följer:

1 §.

Arbete för tillverkning till avsalu av bageri- eller konditorivaror må icke bedrivas å sön- eller helgdag eller å tid mellan klockan 8 eftermiddagen och klockan 6 förmiddagen å söckendag.

Bihang till urtima riksdagens protokoll 1919. 11 saml. 2 avd. 3 häft. (Nr 3.) 2814 19 1

Om arbete, varom här är sagt, i hotell-, restaurang- eller kafé-rörelse eller eljest bedrives utan samband med bageri- eller konditorirörelse, skall det icke vara underkastat denna lag i vidare mån, än det avser tillverkning av bröd, bakelser eller annat därmed jämförligt bakverk.

2 §.

Utan hinder av vad i 1 § är stadgat må

a) i bageri- eller konditorirörelse arbete för tillverkning av konditorivaror utföras å sön- eller helgdag under högst tre timmar mellan klockan 6 förmiddagen och klockan 6 eftermiddagen;

b) i hotell-, restaurang- eller kaférörelse sådant arbete för tillverkning av bröd, bakelser eller annat därmed jämförligt bakverk, vilket bedrives utan samband med bageri- eller konditorirörelse, utföras å sön- eller helgdag under tid, som under a) sägs;

c) s. k. anrörning utföras å sön- eller helgdag under högst två timmar mellan klockan 8 förmiddagen och klockan 8 eftermiddagen;

d) uppeldning eller deggörning utföras å söckendag mellan klockan 4 och klockan 6 förmiddagen;

e) uppeldning utföras av annan än bageri- eller konditoriarbetare å tid, då eljest arbete enligt denna lag ej må bedrivas;

f) under natten till söckendag, som närmast föregår två eller flera på varandra följande sön- eller helgdagar, uppeldning eller deggörning utföras jämväl mellan klockan 2 och klockan 4 förmiddagen och annat arbete mellan klockan 3 och klockan 6 förmiddagen.

3 §.

Arbete för tillverkning av spis- eller knäckebröd må, där arbetet är indelat i skift på sådant sätt, att arbetstiden, raster däri inbegripna, ej för något arbetslag överstiger åtta timmar av dygnet, å söckendag fortgå jämväl mellan klockan 8 och klockan 10 eftermiddagen ävensom, i den mån så kräves för det tillverkade brödets torkning, mellan klockan 10 eftermiddagen och klockan 12 midnatt.

4 §.

Därest särskilt förhållande påkallar avvikelse från det i 1 § stadgade förbud, utöver vad enligt 2 och 3 §§ är medgivet, äge vederbörande yrkesinspektör att meddela tillstånd därtill. Sådant tillstånd, hvilket

skall sökas för varje särskilt tillfälle, må ej avse mer än två dygn i sänder eller för samma arbetsställe meddelas mer än tio gånger under ett och samma kalenderår. Är ytterligare eftergift av särskilt förhållande tillfälligtvis påkallad, må sådan eftergift meddelas av yrkesinspektionens chefsmyndighet.

Erfordras för ändamålsenlig drift av tillverkning, som i 3 § avses, oundgängligen ytterligare nattarbete, äge arbetsrådet att lämna medgivande därtill.

Är på grund av olyckshändelse eller annan oförutsedd omständighet avvikelse, varom i första stycket sägs, oundgängligen nödvändig, och är ej tid att inhämta tillstånd därtill, må avvikelsen vidtagas utan tillstånd, dock ej för mer än ett dygn i sänder. Om sådan åtgärd och anledningen därtill åligger det företagets innehavare att ofördröjligen göra anmälan till vederbörande yrkesinspektör.

5 §.

Tillsyn å efterlevnaden av denna lag utövas av yrkesinspektionens befattningshavare; och skall därvid i tillämpliga delar lända till efterrättelse vad som finnes stadgat rörande tillsyn å efterlevnaden av lagen om arbetarskydd den 29 juni 1912.

Å arbetsställe, där sådant arbete, som avses i 15 § lagen om arbetarskydd, bedrivs på stadigvarande sätt, skall förevarande lag finnas anslagen på lämplig plats.

6 §.

Bedriver innehavare av företag, som i denna lag avses, arbete i strid mot vad i lagen är stadgat, straffes med böter från och med tio till och med ettusen kronor. Har på sådant sätt till arbete med faders eller målsmans vetskaper och vilja använts person under aderton år, vare fadern eller målsmannen förfallen till böter från och med fem till och med femtio kronor.

Den, som under tid, då han är ställd under åtal för förseelse, varom i denna paragraf förmäles, fortsätter samma förseelse, skall, när han varder därtill lagligen förvunnen, för varje gång stämning därför utfärdats och delgivits, fällas till det ansvar, som är bestämt för sådan förseelse.

7 §.

Därest innehavare av företag, som i denna lag avses, försummar att fullgöra anmälningsskyldighet, varom stadgas i 4 § tredje stycket, eller skyldighet, som är föreskriven i 5 § andra stycket, straffes med böter från och med fem till och med femhundra kronor.

8 §.

Förseelse, som omförmäles i 6 eller 7 §, åtalas vid polisdomstol, där särskild sådan är inrättad, men eljest hos poliskammare eller, där sådan ej finnes, vid allmän domstol.

Böter, som ådömas enligt denna lag, tillfalla kronan. Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skola de förvandlas enligt allmän strafflag.

9 §.

I fråga om ärende, som enligt denna lag ankommer å arbetsrådet, skall vad i 9 § lagen om arbetstidens begränsning stadgas äga tillämpning.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1920, dock att vad i lagen stadgas om arbetsrådets befogenhet och verksamhet skall lända till efterrättelse från och med den 1 november 1919. Lagen äger giltighet till och med den 31 december 1923; skolande beträffande sådan under tiden för lagens giltighet begången förseelse, som avses i 6 eller 7 §, vad i lagen är stadgat fortfara att gälla även efter sistnämnda dag.

Om det beträffande visst företag visas vara erforderligt att vidtaga förändringar i driftsätt eller anordningar i övrigt för att icke tillämpningen av denna lag skall i väsentlig mån förminska företagets produktionsförmåga, och nämnda förändringar icke utan synnerlig svårighet kunna genomföras, till dess lagen skall träda i kraft i avseende å företaget, må arbetsrådet medgiva nödigt anstånd med tillämpningen.

I samband med denna proposition har utskottet haft till behandling en av herrar *Jönsson* i Fridhill och *Bengtsson* i Norup inom andra kammaren väckt motion, nr 14, vari hemställes, att riksdagen måtte besluta sådan ändring vid antagandet av förevarande proposition, att från lagens tillämpning undantages rörelse, som bedrives utan biträde av annan än hustru och hemmavarande barn.

Beträffande skälen för förevarande lagförslag och motionärernas yrkande får utskottet hänvisa till propositionen, respektive motionen.

Såsom i propositionen meddelas, förelades ett med det förevarande väsentligen likalydande lagförslag innevarande års lagtima riksdag. Över detsamma yttrade andra särskilda utskottet vid nämnda riksdag bland annat följande:

»Då nattarbete i regel torde kunna betecknas som en onaturlig och osund arbetsform, har man vanligen funnit sig föranlåten att, där dylikt arbete förekommer, anordna skiftindelning, varigenom de särskilda arbetarna tillförsäkras en regelbunden omväxling mellan natt- och dagarbete. Inom bageriyrket förekommer emellertid sedan gammalt nattarbete anordnat på sådant sätt, att samma arbetare natt efter natt, med undantag möjligen för natten till sön- eller helgdag, är tvungen att delta i arbetet. Förekomsten och omfattningen av sådant nattarbete är visserligen ganska växlande inom olika bageriföretag och torde väl även på senare tider minskats, men den av arbetstidskommittén verkställda statistiska utredning i ämnet visar dock, att ifrågavarande från arbetarskyddssynpunkt särskilt betänkliga arbetsform ännu användes i avsevärd utsträckning.

De huvudsakliga skäl, som från bageriidkarnas sida pläгат anföras mot arbetarnas krav på nattarbetets avskaffande, ha varit, att bagerierna utan nattarbete ej skulle bliva i stånd att förse allmänheten med fäskt bröd i tillräckligt god tid om morgnarna samt att ett uppehåll för natten i ugnars och andra produktionsmedels utnyttjande skulle nödvändiggöra ökning av arbetarantalet och utvidgning av anläggningen samt sålunda leda till produktionens fördyrande.

I likhet med föredragande departementschefen anser utskottet nu berörda skäl ej kunna tillerkännas sådan vikt, att de längre böra få förhindra tillgodoseendet av önskemålet om nattarbetets avskaffande.

Lagförslaget avviker från arbetarskyddslagstiftningen i allmänhet i det avseendet, att det riktar sig ej blott mot användandet av arbetare på visst sätt, utan förbjuder bedrivande av arbete, oavsett av vem det verkställs, under vissa tider. En ensam person, som idkar tillverkning

av bröd till försäljning, skulle sålunda blive förhindrad att själv baka nattetid. Förnekas kan ej, att dylika konsekvenser principiellt taget förefalla mindre tilltalande, men konkurrensförhållandena inom bageriyrket — mellan de mer yrkesmässigt bedrivna, större bagerierna och hembagerierna — nödvändiggöra en sådan läggning av lagstiftningen. För övrigt torde, såsom även i propositionen framhålles, efter genomförandet av ifrågavarande förbud ej vidare för de små företagen komma att finnas samma behov att bedriva arbete på natten.

Att förevarande lagstiftning utsträcker till att omfatta även tillverkning av konditorivaror samt spis- och knäckebröd, torde, att döma av vad som i propositionen anförts därom, få anses av behovet påkallat. Jämväl lagstiftningens utvidgning till att inbegripa förbud mot söndagsarbete synes välbetänkt.»

Utskottet biträder i allo här återgivna uttalanden. Till stöd för en lagstiftning av förevarande innebörd torde numera även kunna anföras, att till följd av arbetarnas vägran att återgå till nattarbete vid upphävandet sistlidne vår av förbudet mot försäljning av färskt bröd en anordning av arbetet, väsentligen motsvarande den i lagförslaget avsedda, redan i stor omfattning genomförts utan att, såvitt utskottet har sig bekant, giva anledning till några avsevärda klagomål.

Beträffande det i motion av herrar *Jönsson* i Fridhill och *Bengtsson* i Norup framställda yrkandet, att från lagens tillämpning skulle undantagas rörelse, som bedrives utan biträde av annan än hustru och hemma- varande barn, får utskottet hänvisa till vad i härovan återgivna utskotts- utlåtande anföres rörande lagstiftningens läggning. Därutöver anser sig utskottet med hänsyn till motionärernas påstående, att den s. k. butikstängningslagen skulle förhindra hembagerierna att utöva en otill- börlig konkurrens, böra göra det påpekandet, att sistnämnda lag medger försäljning av bröd redan kl. 7 f. m. — alltså vid en för konkurrensen om försäljningen av färskt bröd till stora lager av befolkningen till- räckligt tidig timme. Framhållas må vidare, att bifall till motionärernas yrkande med skäl skulle kunna befaras giva anledning till en stark ut- veckling av hembagerinäringen och, då denna antagligen skulle ut- nyttja sin frihet till nattarbete, i betydande mån motverka det med före- varande lagstiftning avsedda ändamålet.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

A) att riksdagen måtte för sin del antaga Kungl. Maj:ts förevarande förslag till lag om begränsning av tiden för bageri- och konditoriarbete, samt

B) att herrar *Jönssons* i Fridhill och *Bengtssons* i Norup motion nr 14 måtte anses besvarad genom vad utskottet ovan hemställt.

Stockholm den 20 september 1919.

På andra särskilda utskottets vägnar:

JAKOB PETTERSSON.

Reservationer:

1) av herrar *Modig*, *Jönsson* i Kristianstad och *Ödström*, vilka anför:

»I denna lag, vars antagande och syfte i allmänhet undertecknade gilla, har man med den avfattning, Kungl. Maj:t och utskottets majoritet givit densamma, gått ett steg längre än i all övrig, samtidigt föreslagen eller förut gällande skyddslagstiftning på arbetstidsbegränsningens område. Man har nämligen i detta fall från lagens tillämpning *icke*, som eljest skett, undantagit sådant arbete, som utföres av innehavare av här avsedd rörelse personligen eller utan biträde av annan än medlem av företagares familj. Här skulle alltså lagen utsträckas att gälla begränsning även i rätten för den enskilde att bruka egen eller familjemedlemmarnes arbetskraft och att straffbelägga förfarande i strid mot denna inskränkning.

Vi hava icke blivit övertygade om att tillräckliga skäl för ett sådant överskridande av den eljest hittills iakttagna gränsen för lagstiftning av denna art föreligga. Så vitt vi kunna finna, är det också endast de mera storindustriella intressena, som ur konkurrenssynpunkt nu påkalla lagens utvidgning i nyss berört avseende. Men att enbart därför göra ett principiellt betänkligt ingrepp på den enskildes förfoganderätt över sin egen arbetskraft och därpå grundade förmåga till självförsörjning anse vi icke erforderligt. Så länge laga reglering av hemarbetet i övrigt icke kommit till stånd, synes ett dylikt enstaka förbud för visst

arbete under hemtillverkningens form icke vara ur likställighetens synpunkt rättvist eller eljest på ett bindande sätt motiverat.

Av ovan angivna skäl hava vi i utskottet, i anslutning till den inom andra kammaren av herrar Swen Jönsson i Fridhill och Sven Bengtsson i Norup väckta motionen nr 14 yrkat, att från lagens tillämplighetsområde borde undantagas rörelse, som bedrives av innehavaren personligen utan biträde av annan än till hushållet hörande familjemedlem. I konsekvens med vad föreslagits i fråga om lagen rörande arbetstidens i allmänhet begränsning, anse vi det mest lämpligt och klarläggande, därest stadgandet om detta undantag anknytes omedelbart till huvudstadgandet i § 1. Vi hemställa därför, att det av utskottet förordade förslaget till *Lag om begränsning av tiden för bageri- och konditoriarbete* måtte antagas med följande ändring i och tillägg till

1 §.

Arbete för tillverkning till avsalu av bageri- eller konditorivaror må icke bedrivas å sön- eller helgdag eller å tid mellan klockan 8 eftermiddagen och klockan 6 förmiddagen å söckendag. Vad sålunda stadgats äger dock icke tillämpning å rörelse, som bedrives utan biträde av annan än make och hemmavarande barn.

Om arbete, varom här är sagt, i hotell-, restaurang- eller kafé-rörelse eller eljest bedrives utan samband med bageri- eller konditori-rörelse, skall det icke vara underkastat denna lag i vidare mån, än det avser tillverkning av bröd, bakelser eller annat därmed jämförligt bakverk.»

2) av herrar von Sydow, Jespersen, Lindman, Persson i Fritorp och Thore, vilka anförde:

»Ifrågavarande kungl. proposition överensstämmer i det allra närmaste med det lagförslag, som framlades vid innevarande års lagtima riksdag och som då blev tillstyrkt av utskottets majoritet. Mot detta utskottets beslut avgavs emellertid reservation av samtliga högermedlemmarna i utskottet, vilka yttrade:

'Den moderna arbetarlagstiftningen, av vilken nu ifrågavarande lag är avsedd att bliva en del, har till uppgift att i socialt och hygieniskt avseende bereda skydd åt lönearbetarna. Den bör sålunda endast hava tillämpning å dem, som mot avlöning äro anställda i annans arbete. Vid sådant förhållande kunna vi icke underlåta att anmärka såsom en oegentlighet i det ifrågavarande lagförslaget, att det omfattar även dem,

som för egen räkning utan biträde av lejd arbetskraft arbeta för tillverkning till avsalu av bageri- och konditorivaror. Och anse vi, att utskottet bort föreslå sådan ändring i lagen, att den icke fått tillämpning å ifrågavarande slags arbeten.

Även i annat avseende anse vi lagförslaget vara otillfredsställande. Det innebär ett absolut förbud mot nattarbete inom bageriyrket, oavsett huru arbetet är indelat. Det skulle sålunda bli inom detta yrke förbjudet att låta arbetet fortgå dygnet runt med 3-skiftsindelning, en arbetsordning som nu tillämpas inom vissa bagerier och varigenom varje arbetare får nattarbete endast var tredje vecka. Enligt förslaget om arbetstidens begränsning skulle inom industrien i allmänhet en sådan ordning av arbetet bli lovlig. Då vi icke kunna finna något skäl, varför i detta avseende strängare bestämmelser skulle gälla för bageriyrket än för andra näringsgrenar, anse vi, att utskottet bort i detta avseende föreslå en ändring i lagen.

Vi anse alltså, att utskottet bort föreslå, att i lagförslaget efter § 8 måtte infogas en ny paragraf, så lydande:

9 §.

Denna lag äger icke tillämpning å rörelse, som bedrives utan biträde av annan än hustru och hemmavarande barn, ej heller å arbete, som bedrives med regelbunden skiftindelning dygnet runt.'

För vår del ansluta vi oss till denna reservation och anse alltså, att utskottet bort föreslå, att till ifrågavarande lagförslag bort fogas en ny paragraf av lydelse som i ovannämnda reservation finnes intagen.»

3) av herrar *Johansson* i Kälkebo, *Bergström* i Bubbetorp och *Nilsson* i Vibberbo utan angivet yrkande.